

...ї середньої освіти. ...уки, перспективи

За збереження єдності освітнього простору України

З доповіді С. Гончаренка, академіка АПН України, професора

Уряд України поставив як одне з першочергових завдань вироблення нового змісту освіти для середньої загальноосвітньої школи. Йдеться про вироблення державних стандартів загальної освіти взагалі і державних стандартів освіти з окремих навчальних предметів. Вони ж насамперед мають на меті зберегти єдність освітнього простору України і відповідність його загальноєвропейському освітньому простору.

По-друге, державний стандарт освіти покликаний привести в якусь норму, зробити посильним зміст шкільної освіти для учнів, унормувати навчальне навантаження дітей. Не секрет, що зараз воно особливо в п'ятих—шостих класах перевищило всі розумні межі. Дітям не залишається часу для занять за інтересами, читання художньої літератури, для розваг і відпочинку.

Передбачається, що стандарт освіти стане тим мінімумом знань з відповідної галузі чи відповідного навчального предмета, який буде достатнім для отримання повноцісної середньої загальної освіти.

Звичайно, опрацювання нового змісту освіти, її державного стандарту має на меті й подальші ефективні кроки. Як відомо, нині в загальній середній школі вивчається надзвичайно велика кількість предметів, тобто загальна освіта, знання, які повинні отримати випускники, розпоршені в кількох десятках навчальних предметів. А це аж ніяк не сприяє формуванню системності мислення й нерідко призводить до того, що учень, отримавши великий обсяг знань, фактів, різної інформації відчуває неабияк утруднення в користуванні всім цим набутком у житті.

На нашу думку, першим кроком у виробленні державного стандарту освіти повинен стати чітко відпрацьований базовий навчальний план середньої загальноосвітньої школи. Проект такого плану запропонований Міністерству освіти України. Він схвалений колегою як проект для обговорення насамперед широкою педагогічною громадськістю. Якщо говорити про його достоїнства, то, на відміну від попередніх та існуючих нині навчальних планів, він складений за галузевим принципом, тобто у ньому не перераховано безліч навчальних предметів, які треба вивчати, а визначені освітні галузі, з яких учні повинні засвоїти відповідні знан-

ня. Яких освітніх галузей визначено сім. Але треба підкреслити, проект базового навчального плану не є документом для повсякденного користування в школі. На основі його у регіонах, або навіть в окремих школах, опрацювуватимуться власні навчальні плани, за якими вестиметься робота. Але проект базового навчального плану вимагає, щоб у цих планах обов'язково було збережено сім освітніх галузей.

У пояснювальній записці до проекту базового навчального плану наголошується, що середня школа повинна бути саме загальноосвітньою, тобто без будь-яких вигадок, зв'язаних чи то з професіоналізацією, чи з якимось штучним об'єднанням загальноосвітньої школи з профтехшколою і т.п.

Одне слово, школа неодмінно повинна давати загальноосвітні знання і тому державний стандарт загальної освіти має включати саме загальноосвітні знання, загальноосвітні предмети чи загальноосвітні галузі.

Друге, що підкреслюється в проекті базового навчального плану — це те, що середня загальноосвітня школа є єдиною школою з першого по одинадцятий клас. Це означає, що не потрібно створювати ніяких перегородок, ніяких перешкод для дітей при переході з четвертого в п'ятий, чи при наборі у перший клас. Звичайно, й при переході особливо з дев'ятого в десятий клас не повинні бути ніяких екзаменів, ніяких інших перешкод на шляху до отримання молодією людиною повної середньої освіти. Особливо наголошуємо на цьому тому, що зараз дехто пропонує, і навіть дуже настирливо, завершувати вивчення загальноосвітніх предметів, цебто, отримувати повну середню освіту десь на рівні 9 класу, а дехто навіть на рівні 8 класу, а старші класи профілювати, професіоналізувати, зробити з них щось на кшталт курсів з підготовки до вступу у вищий навчальний заклад.

Такі наміри однозначно є грубою педагогічною і соціальною помилкою. Адже повну середню освіту треба здобувати з 11 років. Во серед цивілізованих людей здавна прийнято вчити своїх дітей не лише добре, а й довго. Тим більше, що крім надання потрібних знань школа ще повинна забезпечувати розвиток особистості, формування людини. А в цих справах посліг не потрібні.

Треба також сказати, що в проекті базового навчального плану визначено інваріантну частину, тобто перелік тих знань і кількість годин, які повинні зберігатися у навчальних планах будь-якого навчального закладу. Крім інваріантної частини є й варіативна, яка дає можливість учителю брати години з варіативної частини, якщо потрібно більш глибоко вивчати мову, літературу, історію, математику чи якийсь інший предмет у даному класі.

В проекті базового навчального плану, власне, закладено ідею про

навчальне навантаження учнів. Воно ні в якому разі не повинно перевищувати навіть у старших класах 32—34 годин на тиждень. Інша справа, коли понад отих 32—34 годин дитина бажає за інтересом, за своїми здібностями, своїм талантом щось поглиблено вивчати, — будь ласка, але обов'язково кількість навчальних годин, які вона повинна провести на уроках, не повинна перевищувати 32—34 годин. Треба наголосити, що ось такий підхід до складення проекту базового навчального плану, на наш погляд, дає широкі можливості для створення найрізноманітніших навчальних закладів, оскільки в будь-якому з них — ліцеї, гімназії, коледжі має бути забезпечене засвоєння знань у межах державного стандарту, а понад цей стандарт школа має всі можливості вводити нові навчальні предмети, нові курси, чи поглиблено вивчати ті курси, які передбачено в навчальному плані.

і ще одне. Розробляючи проект базового навчального плану за галузевим принципом, ми сподівалися, що це змусить чи наштовхне науковців, які розроблятимуть стандарти, створюватимуть програми й підручники, все-таки розглядати зміст загальної освіти як єдине ціле. Не розпорошувати його з окремих предметів, не зводити між різними навчальними предметами китайських стін, а дбати про достатній обсяг знань, які повинні засвоїти учні про природу, — людяне суспільство, Людину і її мислення.

Говорячи про проект базового навчального плану, необхідно також зазпокіти педагогів, практичних працівників системи освіти, що впровадження його не почнеться експромтом з нового навчального року, похапцем, без будь-якої підготовки, без створення належних умов.

Насамперед це документ для широкого обговорення учителями. Проекти з державних стандартів освіти з окремих освітніх галузей, ці окремих предметів будуть розроблені до 1 січня 1997 року. Відповідно до державних стандартів мають бути опрацьовані вимірники рівня досягнення стандарту учнями: тести, чи інші якісь завдання, програми для різних типів навчальних закладів і навчальні підручники. Це дуже відповідальний етап, адже тепер у школу потрапляють підручники, обсяг яких і зміст ніхто фактично не контролює. Вони дельбільшого перевантажені, перенасичені фактологічним матеріалом, часто таким, який не потрібний для загальної освіти. Все повинні врегулювати державні стандарти освіти, визначити те основне, що повинно бути відображено в сучасному підручнику і що повинен засвоїти учень.

Таким чином, ми розглядаємо проект базового навчального плану і проекти державних стандартів як частку великої копійки праці зі створення справді наукового змісту загальної освіти й школи початку XXI століття.